

Revista

Regió7

DIRECTOR: MARC MARCÉ I CASAPRIS
EMPRESA EDITORA: EDICIONS INTERCOMARCALS SA

Basar
Fantasia patchwork
9



Reportatge
Llibres.
Ramaderes del segle XXI **6-7**

Divulgació
Història.
Rellotges, de la guerra al luxe **8**

Viatges
Platja del Silenci.
Quan la calma té un nom **10**

Un soldat a contrallum fa guàrdia a la porta de la caserna de Puigcerdà. És una de les imatges que ara s'exposen i que va cedir a l'arxiu Albert Antonell

Quan es feia el soldat a Puigcerdà

L'ARXIU DE LA CERDANYA MOSTRA FOTOS INÈDITES DE LA VIDA A L'ANTIGA CASERNA A FINALS DELS ANYS 50

Com era fer el servei militar a Puigcerdà, a la Cerdanya i al Pirineu? Què es feia durant els mesos de mili a un lloc de muntanya? Com es mataben les hores lliures? Són preguntes que responen les 860 fotografies que Albert Antonell i Ribatallada va donar a l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya a principis d'any. Ara se n'hi exposa una mostra sota el títol *Fer el servei a Puigcerdà el 1958*. Text: **Aleix Camprubi i Pont**

Fer la mili a Puigcerdà

RETRATS QUE POSEN LLUM AL PASSAT DEL SERVEI MILITAR



Albert Antonell Ribatallada visita l'exposició «Fer el servei a Puigcerdà el 1958», que s'exposa a l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya

Ara fa un grapat d'anys, més de 60, als carrers de Puigcerdà hi passejaven joves vestits de soldat. La població autòctona es va acostumar a conviure amb els militars, que hi eren en tant que la vila és un punt estratègic de la frontera. Els habitants tenien una imatge externa de la caserna i dels soldats, però, com era la seva vida des de dins? Això és el que ens descobreix ara l'exposició *Fer el servei a Puigcerdà el 1958* de l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya (ACCE), que compta amb una quarantena de fotografies.

Les instantànies són obra d'Albert Antonell i Ribatallada, un veí de Castellar del Vallès que va fer el servei militar a la capital de la Cerdanya, i ho va immortalitzar. Les imatges exposades formen part del total de 860 fotografies (negatius de 35 mm) que va cedir el

«Si no hi ha donacions no hi ha arxius. Si no hi ha història petita, es fan molts errors a la història gran», diu el fotògraf

fotògraf de Castellar del Vallès a l'ACCE, realitzades durant els seus mesos de mili a la capital de la Cerdanya. Aquestes han estat digitalitzades i han rebut el corresponent tractament arxivístic. I d'aquells negatius se n'han fet les còpies en paper que ara es mostren.

Des del passat 1 d'agost i fins al 30 de setembre, a la sala Sebastià Bosom, en horari d'obertura de l'arxiu, és a dir de dilluns a di-

vendres de 8 a 15 h, es pot visitar el recorregut en verd caqui d'Albert Antonell. A més, no només les imatges de l'exposició, sinó que la resta es poden visualitzar a través del cercador d'Arxiu en línia.

La mili a Puigcerdà

Albert Antonell reconeix que va fer mans i mànigues per poder fer la mili a Puigcerdà. Ha estat sempre un aficionat de l'excursionisme i a la capital cerdana hi va veure una oportunitat.

Després, de més gran, va ser el seu «vessant més cultural» el que el va portar a «valorar i estimar els arxius». Tant és així, que relata que sempre ha col·laborat amb l'arxiu del seu municipi, Castellar del Vallès, d'on també en va ser batlle. «Si no hi ha donacions no hi ha arxius. Si no hi ha història petita, es fan molts er-

Antonell va fer mans i mànigues per poder fer la mili a Puigcerdà, on volia hi anar per l'afició a la natura i la muntanya

rors a la història gran. No em va costar fer la cèssió, m'agradaria que servís d'exemple», detalla el fotògraf aficionat.

Aquesta afició per l'entorn i la natura és, doncs, el que el va portar a demanar que se'l destinés a fer el servei militar a Puigcerdà, i va tenir «la sort» diu ell, que li toqués un batalló de muntanya. En concret, Albert Antonell va fer la mili en aquesta caserna del ge-

ner de 1958 al juliol de 1959. Primer va estar uns mesos a la Seu d'Urgell, i després a Puigcerdà.

Antonell va patir un ictus ara no fa massa, del que s'ha anat refent, amb alguns problemes de mobilitat. La memòria, però, la conserva i recorda el seu pas per Puigcerdà. Reconeix que les fotografies l'estan ajudant a retrocedir a una època que la va gaudir molt. «Vaig aprendre una mica a esquiar, no gran cosa. Anàvem amb esquis desastrosos, però em va servir», afegeix.

Les interloritats de la mili

La quarantena d'imatges relaten el dia a dia de la vida militar a la població, els soldats a la caserna, les maniobres que feien per la comarca i les estones de lleure per Puigcerdà. El conjunt documenta des de dins la vida dels soldats que els puigcerdanencs estaven acostumats a veure des de fora. I és que el *cuartel* (la forma castellana era la manera de referir-se al recinte militar) formava part del paisatge de la vila de Puigcerdà de la postguerra.

En les imatges també hi ha una mostra de l'excursionisme del moment i les voltes que feia Antonell amb un company, amb el camió de la llet. «Ens vestíem de paisà i voltàvem per aquestes muntanyes», recorda, i enumera tot de llocs, llogarets i muntanyes de la zona: «Tosa d'Alp, Puigpedrós, el Puigmal, Urús, Prat de Cadí, Meranges, Coll de Jou o Grèixer», són alguns dels indrets immortalitzats amb la llum dels paisatges incomparables i un ull privilegiat.

I això no va quedar aquí, sinó que va ser útil per als militars. El protagonista diu que van aprofitar el coneixement del terreny per fer algunes maniobres militars, el que també va quedar immortalitzat en els negatius.

Antonell es va convertir de facto en el fotògraf oficial de la mili a Puigcerdà durant l'any llarg que hi va ser. Els soldats ja li demanaven que els retratés, per enviar la foto a la mare o a la parella. I també va fer fotos del batalló. Bona part del gruix de les fotografies d'Antonell retraten a soldats posant per a l'ocasió. Però més enllà d'això, hi ha moltes imatges que retraten el dia a dia dels soldats. Tant de portes endins com de portes enfora. Tant veiem als soldats fent tasques habituals de les seves funcions, a l'exterior o a dins de la caserna i els seus diferents espais, com apareixen soldats fent vida a Puigcerdà, sent part del dia a dia, participant en festes com la de l'Estany (que justament se celebra aquest diumenge), passejant pels llocs emblemàtics o jugant amb la neu.

Antonell es defineix com a fotògraf documentalista, per bé que reconeix que moltes de les seves fotografies no tenen massa interès documental, ja que no hi ha el nom del fotografiat ni la data. «Quedo sorprès de moltes coses que set han esborrat de la memòria, fa molts anys», detalla amb un punt de nostàlgia.

Antonell va valorar que l'Arxiu Comarcal acceptés la cessió, perquè assegurar que és un espai «seriós i de molta qualitat». A més, l'arxivera i directora, Erola Simon, és filla de Castellard de Valles, i la coincidència d'origen també el va apropar altre cop a la Cerdanya.

Celebra que des de l'arxiu escollissin el 100% de les fotografies cedides. L'exposició ha tingut bona acollida i ja l'han vist desenes de persones. «M'agradaria que pogués servir d'exemple per a altra gent», insisteix l'artista, un defensor acèrrim del pes i valor dels arxius.

Erola Simon

DIRECTORA DE L'ARXIU COMARCAL DE LA CERDANYA

«Una donació és una preservació de la memòria col·lectiva»

■ L'arxivera Erola Simon, directora de l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya, celebra l'èxit de l'exposició en aquest primer mes que ha estat instal·lada. Després d'una gran feina, ha vist la llum un projecte de gran valor social i històric. A més a més, la mostra s'ubica on hi havia la caserna, als dormitoris de la caserna.

Com ha anat el primer mes?

Molt bé, la veritat és que ha anat venint gent. No fem coses multitudinàries, però unes 25 persones diàries han visitat l'exposició, aproximadament, de mitjana. Hem tingut públic de Puigcerdà, que recorda els soldats i els havia vist des de fora, la vida exterior dels soldats. I també ha vingut gent que havia fet la mili aquí.

Què sorprèn al visitant?

Coïncideix que són fotografies molt bones, ben fetes. L'Antonell no era un fotògraf professional, però és un home molt inquiet, i als seus 21 anys feia unes fotografies molt bones. El que també ha ajudat al fet que tingui repercussió és que les fotografies són molt maques. Ressalten un tema que podríem considerar gris, un servei militar dels 50 sembla que no podria tenir massa interès, però la qualitat ha ajudat a fer-lo més interessant. Per això la vam fer, perquè teníem bon material.

Va ser difícil fer la selecció?

No, perquè de les 860 va fer molta fotografia per als soldats, totes fent més o menys el mateix, posant per fer la foto en un indret. Fotos per enviar a la mare o a la xicota. El gruix del fons és aquesta fotografia més de retrat i molt repetitiva.

Amb quins criteris s'ha fet la mostra?

Vam pensar què volíem explicar i vam triar les fotos en funció del relat. Vam triar les que eren més representatives de l'activitat. Hi ha blocs temàtics: la caserna i les dependències interiors, amb fotos d'espais que no havíem vist mai els que ens hem mirat aquells anys des de la perspectiva actual, i la població de Puigcerdà, tampoc. Com la impremta, els passadissos, l'entrada... I explicar una mica que l'edifici, un espai històric perquè és l'antic convent de Sant Domènec, durant uns anys va ser caserna. Al segon bloc vam triar les fotografies referents a la vida del soldat a la caserna: les activitats que hi feien com a soldats, les maniobres, excursions, fent ràpel, passant per ponts, esquiant... les activitats pròpies de la formació militar. Després hi ha un altre bloc sobre el soldat a les hores de lleure. Anaven participant en la Festa de l'Estany, voltaven per l'Estany i es feien fotos, anaven a Bourg-Madame, a fer el turista al cantó francès... La majoria d'aquests xicotets eren catalans. Potser poder passar la frontera els devia fer il·lusió.

Quin valor tenen aquestes fotos?

Ens il·luminen una època de postguerra de la qual en tenim molt poca fotografia. I d'una



L'arxivera Erola Simon, directora de l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya

ANGÈLS CASADESÚS

activitat molt concreta que va ser important. Que hi hagués dos centenars de soldats aquí afectava el dia a dia de Puigcerdà. No només hi havia els joves que hi feien el servei militar, sinó que els oficials hi tenien una residència gairebé permanent (o per uns anys) i tenien una vida activa a la població, els que es coneixien com els *mandos*. Anaven a tots els actes i eren presents a tota la vida pública, en ple franquisme. El militar tenia un pes important, aleshores. D'aquesta activitat no en teníem cap imatge directa a l'arxiu, i de cop rebre 800 fotografies que ho retraten és molt important.

I el paper de ser un punt fronterer.

Ha estat un factor important per a Puigcerdà. Ara ja no pesa tant. L'exèrcit havia sigut un element fonamental pel fet de ser un punt fronterer.

Quina tasca va fer amb la donació?

Ens va donar físicament tires de negatius de 35 mm. Ho tenia molt ben endreçat, amb els noms dels llocs i les dates. Ho vam digitalitzar amb una empresa que ha fet reproduccions molt bones. Després hem descrit totes les fotografies, creant petits reportatges, amb blocs temàtics. Hi ha unes 100 unitats de descripció. Hi ha moltes fotografies al monòlit franquista. La descripció t'ajuda a fer-te càrrec de què tens.

Durant quant temps?

Des de la primavera, uns tres mesos.

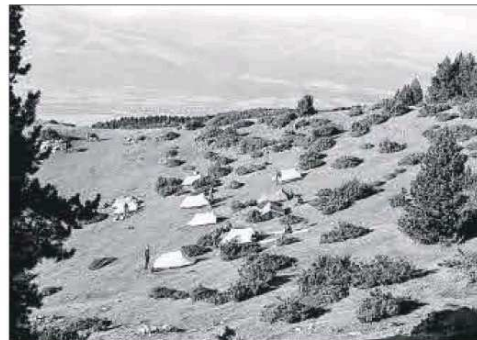
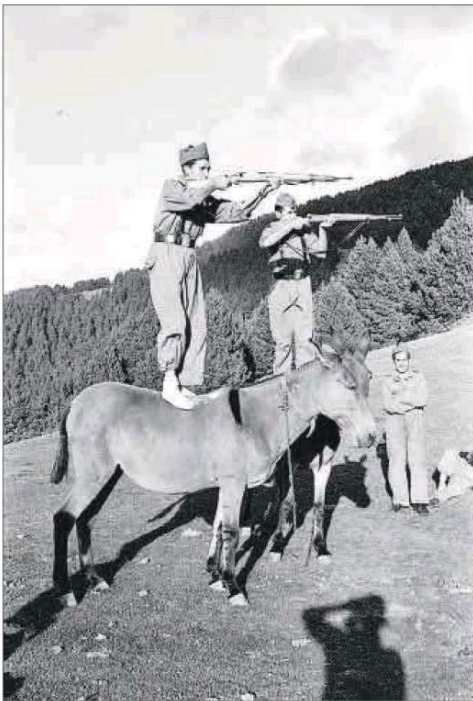
Fer l'exposició va ser una idea que va aparèixer mentre es feia l'arxiu?

Sí, fent la descripció veus que aquí surt una exposició, que podem explicar aquest fons. Entre molt retrat de soldat hi ha aquesta fotografia que explica la vida del soldat. Seleccionant les fotos claus hem pogut construir el relat aquest. Una de les nostres feines com a arxiu també és que estem obligats a explicar el que fem, i l'exposició respon a aquesta tasca.

Per què és important fer donacions?

Ell ho té molt assumit. Va ser un dels impulsors a l'Arxiu de Castellard de Valles. És voluntat dels propietaris portar els fons privats a un lloc públic. Poden ser de persones, empreses, institucions... La sensibilitat necessària és el que fa que donin valor en aquella cosa que algú llençaria. Que una donació així arribi a l'arxiu vol dir que es conserva, es difon i es posa a l'abast dels usuaris, se li dona una vida a aquest patrimoni i es una preservació de la memòria col·lectiva. Hi ha gent que ho té clar i porta materials, altres, quan veuen una cosa vella, ho destrueixen perquè pensen que no té valor o pensa que són documents massa íntims per estar en un lloc públic. Es una feina de sensibilització, perquè la gent doni importància a aquest patrimoni familiar o més privat i el comparteixi.

UNA MILI A PUIGCERDÀ, LES FOTOGRAFIES D'ALBERT ANTONELL





Antoni Gil

UN SABADELLENC QUE VA FER LA MILI A PUIGCERDÀ



Antoni Gil, de Sabadell, va fer el servei militar a Puigcerdà

JOSEP GIL

«Hi havia companyonia, en guardo molt bon record»

■ Antoni Gil té 83 anys, és arquitecte tècnic a Sabadell i va fer la mili a Puigcerdà un parell d'anys després que Antonell. En concret, de juliol del 1961 i fins al juny de 1962. Ara ha entregat quatre dibuixos sobre el seu servei militar a l'arxiu i està enllestint un llibre sobre aquesta etapa.

Què feia a la mili a Puigcerdà?

Hi havia un enllaç que portava correspondència oficial entre les casernes de Puigcerdà i la de la Seu d'Urgell, i també posicions militars de Barcelona. Jo portava aquesta correspondència, tenia cura d'això, em va tocar aquesta tasca. Dormia a Puigcerdà, a les 8 del matí agafava el cotxe de línia que parava davant de la caserna i em deixava a davant de l'edifici militar de La Seu d'Urgell, pràcticament trigava dues hores. Tornava al migdia, dinava i a la tarda anava a la biblioteca a estudiar. Pràcticament, m'ocupava de les 8 del matí fins a les 2 o les 3 de la tarda.

És el que volia?

En certa manera ho volia. Vaig estudiar el batxillerat als 18, i em faltava la revàlida quan vaig començar la mili a Puigcerdà. A la caserna tenia sempre al cap poder tenir un temps per la revàlida. En certa manera no sabia que podia tenir aquesta feina, no sabia que existia. En fer d'enllaç tenia totes les tardes lliures i podia anar a la biblioteca a estudiar.

Va ser una bona època?

Sí, i tant que sí. Gràcies a Déu, va anar tot molt bé. Sempre hi ha moments difícils i complicats, però també hi va haver moments molt bons. Va ser una bona època ja que vaig poder aprofitar també precisament per estudiar.

Què recorda del seu dia a dia?

Molta companyonia. A penes podia parlar amb els companys, en marxar tan d'hora... Només, i just, a l'hora de dinar. No hi podia

parlar gaire, però hi havia bona relació i en tinc bon record.

Guarda algun amic de l'època?

Un dels de la caserna de Puigcerdà està a Sabadell i tenim una bona relació, ens truquem i de tant en tant, ens veiem.

Com era fer la mili en un lloc fronterer i de muntanya?

No va hi haver cap dificultat, en aquest sentit.

Ha anat tornant a Puigcerdà?

Hi vaig anar el 2019 acompanyant el meu fill, que es arquitecte tècnic, i que estava acabant una obra. El vam acompanyar la meva esposa i jo, en guardo fotografies. I vaig tornar-hi aquest any per portar els dibuixos a l'arxiu.

Què hi ha en aquests dibuixos?

Estic fent un llibre on hi haurà 40 fotografies de la mili, d'un noi que venia al campament i feia fotos dels soldats i les maniobres. I també hi ha 16 plànols i 30 dibuixos que hi he afeïgit per acompanyar la part escrita. Vaig portar 4 dibuixos a Puigcerdà: la comandància, la façana del que era la caserna, un on porto un farciment de palla i un altre que estic caminant pel carrer Major, de nit i nevant.

Per què n'ha decidit escriure un llibre?

Mai m'havia plantejat escriure res, soc més de ciències que de lletres, soc arquitecte tècnic. A causa de la malaltia de la meua filla, el 2014 em vaig posar a ordenar fotografies i vaig retallar cartolines per acabar d'omplir l'àlbum, fent referència a què era la fotografia. Al cap d'uns dies vaig pensar: per què no ho he escrit tot?

Com serà el llibre?

Estic acabant de repassar-lo amb l'editorial, però calculo que estarà a la venda d'aquí a dos mesos, i sortirà en castellà. Hi ha moments d'intriga, de riure, emotius... Com que soc creient, també intento donar testimoni de fe, donant gràcies a Déu.